

РАСЕЉЕНА И ДЕЛИМИЧНО РАСЕЉЕНА НАСЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ЗМИЈАЊАДрагица Гатарих¹ и Зора Живановић¹¹Географски факултет, Универзитет у Београду, Република Србија

Сажетак: У овом раду су презентоване неке чињенице о планским (Шљивно, Радманићи, део Добрње и Вилуса) и принудно или насилно расељеним насељима (Доње Ратково, Доње Соколово, Горње Ратково, Горње Соколово, Љубине и Горња Козица) на територији Змијања. Планско и насилно расељавање етнички хомогених насеља (99,8% Срби), довело је до несагледивих, пре свега, демографских поремећаја не само на овом простору него и већем делу Републике Српске. Пресудан моменат за свеукупни развој и насеобинску трансформацију Змијања, како у просторно-демографском, морфо-физиономском и функционалном смислу, јесте грађанско-верски рат у Босни и Херцеговини који је проузроковао сеоски егзодус, односно масовно и хаотично територијално померање становништва.

Кључне речи: насеља, Змијање, миграције становништва, депопулација

Original scientific papers

RESETTLED AND SEMI - RESETTLED COMMUNITIES ON THE TERRITORY OF ZMIJANJEDragica Gatarić¹ and Zora Živanović¹¹Faculty of Geography at Belgrade University, Republic Serbia

Summary: The paper presents some facts about planned resettlement (Šljivno, Radmanići, a part of Dobrnje and Vilusi) and forcible resettlement of communities (Donje Ratkovo, Donje Sokolovo, Gornje Ratkovo, Gornje Sokolovo, Ljubina and Gornja Kozica) on the territory of Zmijanje. Planned and forcible resettlements of ethnically homogenous communities (99.8% Serbs), have led to unforeseeable demographic disruptions not only in this area, but in the larger part of the Republic of Srpska. A decisive moment for the overall development and settlement transformation of Zmijanje in terms of spatial-demographic, morpho-physionomic and functional aspects, was the civil war in Bosnia and Herzegovina, which induced exodus from rural areas i.e. massive and chaotic territorial displacement of rural dwellers.

Key words: community, Zmijanje, population migrations, depopulation

УВОД

Змијање је предео у западном делу Републике Српске, које се као административно-територијална целина (жупа Земљаник) у писаним документима први пут помиње 1287. године у Пријездиној повељи, а као нахија 1587. у Вакуфнама, задужбинској повељи Ферхат-пашине џамије у Бањалуци (Карановић, 1937). Змијање данас не

INTRODUCTION

Zmijanje is a district in the west part of the Republic of Srpska. As an administrative-territorial district (Zhupa of Zemljanik) it was first mentioned in 1287 in the Charter of Duke Prijezda, and as a nahiye, in 1587 in Vakufnama, the Endowment Charter of Ferhat Pasha's Mosque in Banja Luka (Karanović, 1937). Zmijanje does not exist as an administrative-territorial district

постоји као посебна административно-територијална целина. То је територија која се налази између реке Врбаса и Сане, планине Мањаче, Лисине и Димитора, односно захвата погранични простор општина Бањалука, Мркоњић Град, Рибник и Оштра Лука. Ентитетским разграничењем од 1995. године Змијање представља пограничну област Републике Српске према Федерацији БиХ. У оваквим границама насеобински комплекс Змијања обухвата 47 насеља која се налазе на територији 4 општине: Бања Луке (24 насеља), Мркоњић Града (13 насеља), Рибника (8 насеља) – предратна општина Кључ, и Оштра Лука (2 насеља), настала издвајањем дела територије из предратне општине Сански Мост.

Насељеност територије Змијања има дуг временски континуитет. На основу остатака материјалне и духовне културе, има индиција да је овај простор континуирано насељен још од праисторије. Ипак, најреалније је да су се промене у развоју насељске мреже десиле, односно да је иницијална основа рецентне мреже насеља формирана у XVIII веку, када су се у њој одвијале демографске промене, услед досељавања, али и исељавања становништва миграцијским струјама. У том времену развијена је мрежа сеоских насеља разбијеног и полубијеног антропогеографског и морфолошког типа.

ПЛАНСКО И НАСИЛНО РАСЕЉАВАЊЕ НАСЕЉА

У историји српских земаља, чести су примери планских, спонтаних и принудних или насилних расељавања насеља, па и већих територија насељених српским становништвом. Та расељавања на простору Змијања су присутна у свим фазама насеобинског развоја, али највећи егзодус се десио од 1957–1976. године када су плански расељена, због војних потреба, насеља Радманићи, Шљивно, део Добрње и Вилу-

today. It is a territory that is situated between the rivers Vrbas and Sana, the Manjača, Lisina and Durmitor mountains, occupying the border districts of the municipalities of Banja Luka, Mrkonjić Grad, Ribnik and Oštra Luka. According to the entity demarcation of 1995, Zmijanje was declared a border district between the Republic of Srpska and the Federation of Bosnia-Herzegovina. Within these borders, the settlement complex of Zmijanje encompasses 47 settlements situated at the territory of 4 municipalities: Banja Luka (24 settlements), Mrkonjić Grad (13 settlements), Ribnik (8 settlements), and the two municipalities of the pre-war period Ključ and Oštra Luka (2 settlements), which derived from the separation of a part of the territory of the pre-war municipality of Sanski Most.

Settlements on the territory of Zmijanje have a long historical continuity. Furthermore, on the basis of the remains of its material and spiritual culture, there are certain indications that this area has been settled continually from the prehistoric period up to now. Nevertheless, it is most realistic to consider the 18th century as the time when the initial basis of the recent network of settlements started to be formed, and when demographic changes, caused by immigration and emigration of the population took place due to the migration trends. A network of rural settlements was developed at the time, which consisted of dispersed and semi-dispersed anthropogeographic and morphological type.

PLANNED AND FORCIBLE RESETTLEMENT OF COMMUNITIES

Throughout the history of Serbian states, there were many examples of planned, spontaneous and forcible resettlements of communities, including some larger territories that were inhabited by the Serbs. Such resettlements were present in all stages of the settlement process, but the most significant exodus lasted from 1957 to 1976 when the planned resettlement of Radmanići, Šljivno, a part of Dobrnje and Vilus communities was carried out for military pur-

са. У том планском расељавању исељено је 4 125 становника и 505 домаћинстава, а главни миграциони талас био је усмерен ка војвођанским насељима.

На територији ових расељених насеља и њихових атарија, која захвата површину од 65 km², изграђен је полигон специјалне намене који се данас налази у власништву Министарства одбране Републике Српске.

Tab. 1. Кретање укупне популације и домаћинстава у плански расељеним насељима од 1948. до 2011. године

Година/Year	Број становника/Number of inhabitants	Број домаћинстава/Number of households
1948.	4 567	574
1953.	4 803	639
1961.	4 709	650
1971.	2 860	455
1981.	678	134
1991.	369	108
2011.	211	76

Извор: Пописи становништва, домаћинстава и станова у СФРЈ од 1948. до 1991. године; 2011. на основу теренских истраживања

Просторна покретљивост планских сељидбених миграција била је усмерена у више праваца, с тим што се највећи број фамилија преселио у насеља: Чалму, Лаћарак, Дивош, Велике Радинце, Манђелос и Јарак код Сремске Митровице. На територији наведених сремских насеља 2002. године евидентирано је 2 788 становника који су пореклом из плански расељених насеља, а главну масу исељеног становништва чине породице из насеља Добрња (1 464 становника), затим Шљивна (511 становника), Радманића (418 становника) и Вилуса – 395 становника, (Лемајић, 2004). На основу истраживања, која су првенствено заснована на теренском прикупљању података о насељима и њиховом становништву, може се констатовати да је највећи број фамилија исељен у војвођанска насеља, затим у насеља на територији бањалучке, приједор-

poses. This planned resettlement caused 4,125 dwellers and 505 households to be displaced, with the main migration wave being directed toward Vojvodina.

On the territory of these resettled communities and the surrounding districts, which cover an area of 65 km², a test range for special military purposes was built. It is today in the possession of the Ministry of Defense of the Republic of Srpska.

Tab. 1. The overall migration patterns of the population and the households of the systematically resettled communities from 1948 to 2011

Source: Censuses of Population, Households and Dwellings in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia from 1948 to 1991 and field studies

Spatial mobility of the migration waves included several various directions, with the greatest number of migrants moving into the following settlements: Čalma, Laćarak, Divoš, Veliki Radinci, Mandelos and Jarak near Sremska Mitrovica. On the territories of the above-mentioned communities in Srem, 2,788 inhabitants, whose origins had been in the resettled communities, were recorded in 2002, while the majority of displaced dwellers come from the families of the communities of Dobrnja (1, 464 dwellers), Šljivna (511 dwellers), Radmanić (418 dwellers) and Vilus - 395 dwellers (Lemajić, 2004). Having based our conclusions on the research conducted primarily in the form of field-based research of settlements and their inhabitants, we can deduce that the highest number of families was resettled into the communities of Vojvodina and those on the territory of Banja Luka, Prijedor

ске и дубичке општине.

На територију сремских насеља (Чалма, Лаћарак, Сремска Митровица, Манђелос, Велики Радинци, Дивош, Јарак, Хртковци, Маљванска Митровица и Лежимир), затим Бања Луке, Приједора, и у Банатско Ново Село, исељена је 41 фамилија из насеља Добрња. Исељене фамилије из Добрње су: Андрићи (славили Часне Вериге), Башићи (славили Јовањдан), Бојанићи (славили Ђурђевдан), Босанчићи (славили Јовањдан), Васиљевићи (4 куће, славиле Јовањдан), Враћеши (славили Ђурђевдан), Вукадиновићи, Вуколићи (славили Јовањдан), Вукмири (14 кућа, славили Митровдан), Вученовићи, Гвозденовићи (славили Јовањдан), Грабићи (славили Никољдан), Гузијани, Делићи, Дивљаци (раније презиме Смиљанић, славили Никољдан), Дикићи, Драгановићи (славили Јовањдан), Драгићи, Ђаковићи (славили Јовањдан), Јанковићи (славили Никољдан), Малбашићи (славили Јовањдан), Матаруге (славили Ђурђевдан), Масларићи (славили Јовањдан), Матијашевићи (славили Ђириловдан), Милаковићи (славили Јовањдан), Милетићи (славили Јовањдан), Милошевићи (славили Јовањдан), Мирнићи (славили Св. Луку), Митровићи (славили Ђурђиц), Павловићи (славили Ђурђевдан), Петковићи (славили Св. Илију), Раковићи (славили Св. Стевана), Рољићи, Савановићи (славили Часне вериге), Савићи (славили Јовањдан), Сладојевићи, Стојчићи (славили Јовањдан), Трнинићи (славили Св. Стевана), Цвијетићи (4 куће, славиле Јовањдан), Шипке (славили Ђурђевдан) и Шућури (Гатарих, 2008).

Са територије Радманића од 216 расељених домаћинстава, њих 69 се иселило у насеља на територији општине Сремска Митровица – Чалма, Дивош, Лаћарак, Велики Радинци, Манђелос и Јарак. По обиму исељених домаћинстава на другом месту се налази Бања Лука у коју се иселило 50 домаћинстава, затим Нови Сад (29 домаћинстава) итд. У планским миграцијама исељено је 20 фамилија: Маричићи (34 куће, славиле Никољдан), Петковићи (31 кућа, славила Ђур-

and Dubica municipalities.

Forty one families from the community of Dobrnja were resettled into the territories of the following communities in Srem: Čalma, Laćarak, Sremska Mitrovica, Mandelos, Veliki Radinci, Divoš, Jarak, Htrkovci, Mačvanka Mitrovica and Ležimir, as well as the territory of Banja Luka, Prijedor and Banatsko Novo Selo. The families displaced from the physiognomic parts of Dobrnja are: Andrić (used to celebrate the Honorable Chains of the Holy and All-Praised Apostle Peter as the Patron Saint's Day), Bašić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Bojanić (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Bosančić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Vasiljević (4 households, used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Vranješ (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Vukadinović, Vukolić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Vukmir (14 households, used to celebrate Saint Demetrius (Mitar) as the Patron Saint's Day), Vučenović, Gvozdenović (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Grabić (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Guzijan, Delić, Divljac (former surname Smiljanić, used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Dikić, Draganović (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Dragić, Đaković (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Janković (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Malbašić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Mataruge (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Maslarić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Matijašević (used to celebrate Saint Kiril (Ćirilo) as the Patron Saint's Day), Milaković (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Miletić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Milošević (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Mirnić (used to celebrate Saint Luke as the Patron

ђиц), Секулићи (28 кућа, славиле Јовањдан), Пејаковићи (23 куће, славиле Ђурђиц), по 12 кућа фамилије Станивуквића (славиле Ђурђиц) и Жабића (славиле Ђурђиц), по 9 кућа фамилије Антића (славиле Јовањдан), Раковића (славиле Св. Стевана) и Кекићи (славиле Ђурђиц), по 8 кућа фамилије Вукића (славиле Јовањдан) и Којића, по 7 кућа фамилије Џамбића (славиле Ђурђиц) и Требоваца (славиле Никољдан), Чалакићи (5 кућа, славиле Св. Трифуна), по 3 куће Марјановића (славиле Јовањдан), Кочића (славиле Св. Игњатију), Раца (славиле Никољдан) и Малбашића (славиле Јовањдан), и по 1 кућа фамилије Макивића (славиле Св. Луку) и Гргића (славиле Св. Стевана) (Гатарић и Стаменковић, 2006).

Из насеља Вилуси исељено је 164 домаћинства, од којих се највећи број иселио у насеља на територији Сремске Митровице, Новог Сада, Бања Луке, Лакташа, Козарске Дубице, Куле, Апатина и др. На основу теренског прикупљања грађе о расељеним фамилијама констатовано је да је у периоду планског расељавања са територије проучаваних насеља исељено 108 фамилија (Гатарић, Р. Д., 2008, Гатарић, Р. Д., 2010). Из највећег дела Вилуса који су били захваћени планским миграцијама исељено је 25 фамилија: Шурлани (17 кућа, славиле Св. Николу), Зељковићи (14 кућа, сла славиле Ђурђевдан), Рапићи (13 кућа, славиле Ђурђевдан), Антонићи (12 кућа, славиле Ђурђевдан), Савановићи (10 кућа, славиле Ђурђевдан), по 9 кућа фамилије Станића (славиле Ђурђевдан), Богојевића (славиле Св. Стевана) и Секулића (славиле Јовањдан), по 7 кућа фамилија Бисерчића (славиле Ђурђевдан), Рапића (славиле Ђурђевдан), Жабића (славиле Ђурђиц) и Радишића (славиле Ђурђевдан), по 6 кућа фамилија Мрђа (славиле Св. Стевана) и Ћирковића (славиле Никољдан), Шурлани (5 кућа, славиле Никољдан и Ђурђевдан), по 4 куће фамилија Зарића (славиле Ђурђевдан), Милаковића (славиле Ђурђевдан) и Теодосића (славиле Ђурђевдан), по 3 куће фамилија Дронићи (славиле Ђурђевдан), Петковића (славиле Ђурђиц) и Козомора (славиле Јо-

Saint's Day), Mitrović (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16), Pavlović (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Petković (used to celebrate Saint Elias (Ilija) as the Patron Saint's Day), Raković (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint's Day), Roljić, Savanović (used to celebrate the Honorable Chains of the Holy and All-Praised Apostle Peter as the Patron Saint's Day), Savić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Sladojević, Stojčić (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Trninić (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint's Day), Cvijetić (4 households, used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Šipka (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6) and the Šućur family (Gatarić, 2008).

On the territory of Radmanić, 69 out of 216 displaced households resettled in the communities of Sremska Mitrovica, Čalma, Divoš, Laćarak, Veliki Radinci, Mandelos and Jarak. Banja Luka with 50 displaced households is at the second place, while Novi Sad (29 households) and some other towns chosen as final destinations, also have a high number of resettled households. In the planned migrations 20 families were resettled: Maričić (34 households, used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Petković (31 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16), Sekulić (28 households, used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Pejaković (23 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16), 12 households of Stanivuković family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16) and 12 households of Žabić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16), 9 households of Antić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), 9 households of Raković family (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint's Day) and 9 households of Kekić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16), 8 house-

вањдан), Јојићи (2 куће, славиле Ђурђевдан) и по 1 кућа фамилија Мајсторовића (славиле Ђурђевдан), Бабића (славиле Томиндан) и Башићи (славе Јовањдан).

У насељу Шљивно пре расељавања су живели следећи родови: Клинци (12 кућа, славиле Ђурђевдан, послуживале Петровдан), Требовци (9 кућа, славиле Никољдан, послуживале Петровдан), досељени у XIX веку "од Крупе на Уни", Њежићи (8 кућа, славиле Јовањдан), себе сматрали старинцима, по 6 кућа фамилија Раковића (славили Св. Стевана, послуживале Успење Пресвете Богородице) и Дивљака (славили Никољдан, послуживале Михољдан), Моцоње (5 кућа, славиле Јовањдан, послуживале Св. Илију), који су себе сматрали староседеоцима, по 4 куће фамилија Рађевића (славили Јовањдан), Антонића (славиле Јовањдан, послуживале Св. Илију), имали надимак Кандићи, досељени са Романије и Зеца (славили Томиндан), по 3 куће фамилија Малешевића (славили Јовањдан, послуживале Духове), Стојчића (славили Јовањдан), себе сматрали старинцима у селу, и Милетића (славили Јовањдан, послуживали Михољдан), за себе кажу да су "од вајкада у селу", по 2 куће фамилија Гвозденовића (славили Јовањдан, послуживале Св. Симеона), имали надимак Никодиновићи, Станивуковића (славили Никољдан, послуживале Петровдан) и Чергића (славиле Јовањдан, послуживале Никољдан), досељени из Костајнице у XVIII веку, и по 1 кућа фамилија Павловића (славила Ђурђевдан, послуживала Св. Трифуна), за које се веровало да су стари у селу, Лекића (славила Јовањдан), Максићи (славила Јовањдан, послуживала Духове), досељени из Бронзаног Мајдана, Босанчића (славила Јовањдан), Кочића (славила Св. Игњатију) и Делића (Гатарич, 2008).

Интересантно је поменути да број домаћинства на основу теренског истраживања се разликује у односу на попис становништва, што је последица трансформације по правилу, вишечланих домаћинства, у времену пре расељавања села, у више мањих домаћинства (по броју чланова). То је, иначе, процес

holds of Vukić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day) and 8 households of Kojić family, 7 households of Džambić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16) and 7 households of Trebovac family (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Čalakić family (5 households, used to celebrate Saint Trifun as the Patron Saint's Day), 3 households of Marjanović family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), 3 households of Kočić family (used to celebrate Saint Ignatius as the Patron Saint's Day), 3 households of Raca family (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day) and 3 households of Malbašić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), and finally, 1 household of Makivić family (used to celebrate Saint Luke as the Patron Saint's Day) and 1 household of Grgić family (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint's Day) (Gatarić i Stamenković, 2006).

From the Vilusi settlement 164 households were displaced, with the greatest number moving to communities on the territory of Sremska Mitrovica, Novi Sad, Banja Luka, Laktaši, Kozarska Dubica, Kula, Apatin, etc. Based on the field data collection about the resettled households, it could be concluded that in the period of planned resettlement from the territories of the studied communities, 108 families were displaced (Gatarić, 2006; 2008). From the largest part of Vilusi, which was designed for planned migrations, 27 families were displaced: Šurlan (17 households, used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Zeljković (14 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Rapić (13 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Antonić (12 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), Savanović (10 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 9 households of Stanić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 9 households of Bogojević family (used to celebrate Saint Stephen as the Pa-

који је тесно повезан са променом система вредности нашег становништва у погледу бројности чланова домаћинства, али један од кључних разлога за трансформацију је и подстицај у исплати надокнаде власницима за уступање (напуштање) куће и земљишног поседа.

Насилно расељавање становништва средином 90-их година 20. века из насеља Змијања, последица је грађанско-верског рата, што је довело до несагледивих последица не само у демографском него и свеукупном развоју насеља. У овом, слободно се може рећи, руралном егзодусу потпуно је исељено становништво из 30 насеља. У односу на 1991, када је у насељима Змијања егзистирало 7 643 домаћинства, данас, на основу теренских истраживања евидентирано је 5 019 домаћинства. Од 1991. до 2011. године из насеља Змијања исељено је или «угашено смрћу домаћина» 2 624 домаћинства, а исељено или емигрирало 13 653 становника.

tron Saint's Day) and 9 households of Sekulić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), 7 households of Biserčić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 7 households of Rapić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 7 households of Žabić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16) and 7 households of Radišić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 6 households of Mrđa family (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint's Day) and 6 households of Ćirković family (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day), Šurlan family (5 households, used to celebrate Saint Nicholas and Saint George (May 6) as the Patron Saints' Days), 4 households of Zarić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 4 households of Milaković family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6) and 4 households of Teodosić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 3 households of Dronić family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 3 households of Petković family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, November 16) and 3 households of Kozomora family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), Jojić (2 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6) and 1 household of Majstorović family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6), 1 household of Babić family (used to celebrate Saint Thomas as the Patron Saint's Day) and 1 household of Bašić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day).

The following clans used to live in the community of Šljivno before the resettlement: Klincovi (12 households, used to celebrate Saint George as the Patron Saint's Day, May 6, used to honour Saint Peter), Trebovci (9 households, used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint's Day, used to honour Saint Peter), resettled in the 19th century "from Krupa on the River

Una”, Nježići (8 households, used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day), they considered themselves natives, 6 households of Raković family (used to celebrate Saint Stephen as the Patron Saint’s Day, used to honour Ascension of the Holy Virgin Mother) and 6 households of Divljak family (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint’s Day, used to honour Michaelmas (Miholjdan), the feast of Saint Michael the Archangel), Moconja family (5 households, used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour Saint Elias (Ilija)), they considered themselves natives, 4 households of Rađević family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day), 4 households of Antonić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour Saint Elias (Ilija)), who had the nickname ‘Kandići’ and were resettled from Romanija mountain and Zec family (used to celebrate Saint Thomas as the Patron Saint’s Day), 3 households of Malešević family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour The Holy Spirit), 3 households of Stojčić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day), they considered themselves natives in the village, and 3 households of Miletić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour Michaelmas (Miholjdan)), they say they were in the village ‘since time immemorial’, 2 households of Gvozdenović family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour Saint Simeon), they had the nickname ‘Nikodinovići’, 2 households of Stanivuković family (used to celebrate Saint Nicholas as the Patron Saint’s Day, used to honour Saint Peter) and 2 households of Čergić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint’s Day, used to honour Saint Nicholas), resettled from Kostajnica in the 18th century, and 1 household of Pavlović family (used to celebrate Saint George as the Patron Saint’s Day, May 6, used to honour Saint Trifun), they were believed to be natives in the village, 1 household of Lekić family (used to celebrate Saint John the Baptist

as the Patron Saint's Day), 1 household of Mak-sić family (used to celebrate Saint John the Bap-tist as the Patron Saint's Day, used to honour The Holy Spirit), resettled from Bronzani Majdan, 1 household of Bosančić family (used to celebrate Saint John the Baptist as the Patron Saint's Day), 1 household of Kočić family (used to celebrate Saint Ignatius as the Patron Saint's Day) and Delić family (Gatarić, 2008).

It is of interest to mention that according to the field research, the number of households dif-fers from the number reported in the population census, which can be considered as the conse-quence of the transformation of multi-member households, from the pre-resettling period of vil-lages, into several smaller households with few-er number of household members. It is a process closely linked to the change of the value system of our population regarding the number of a household members, although, there is another major reason for this trend of transformation – incentives in the form of compensation that own-ers get for conceding (leaving) their houses and land.

Forcible resettlement of inhabitants that took place in the mid of the 1990s from the commu-nity of Zmijanje, which was the consequence of the civil war, brought about unforeseeable conse-quences, not only for the demographic, but for overall development of settlements as well. In this, rightfully considered, rural exodus inhabit-ants from 30 communities were resettled. Com-pared to 1991, when in communities of the Zmi-janje district existed 7,643 households, today, according to the field research, 5,019 households are registered, which means that 2,624 house-holds were resettled or had died out and some 13,653 dwellers moved away or emigrated.

Таб. 2. Кретање укупне популације и броја домаћинства 1991. и 2011. године у насељима Змијања

Tab. 2. The overall migration patterns of the population and the number of households from 1991 to 2011 in the communities of the Zmijanje district

Година/Year	Број становника/Number of inhabitants	Број домаћинства/Number of households
1991.	28 498	7 643
2011.	14 845	5 019

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у СФРЈ 1991. године; 2011. на основу теренских истраживања

Source: 1991 Census of Population, Households and Dwellings in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia and field studies

Највећи број насилно исељених домаћинства је из насеља Доњег Раткова у коме је исељено 219 домаћинства, Доњег Соколова (143), Горњег Раткова (52), Љубина (53 куће) и Горње Козице (31 домаћинство). Из ових насеља, у ратном вихору, исељено је 1 974 становника и 527 домаћинства, а немогућности повратка становништва на своја огњишта, након потписивања Мировног споразума, је допринело повлачење међуентитетске линије разграничења, која пресеца територију ових насеља. Насеобински комплекс Љубина, који је комплет исељен, територијалним разграничењем према Федерацији БиХ је остао у истој, као и делови поменутих насеља, у којима се с правом може рећи да влада сибирска демографија. Осим тога, за ова насеља још се у званичној статистици исказују укупне површине атара из 1991. године, или се дају приближне површине. Тренутно се ради на успостављању катастра непокретности на подручју свих општина у Републици Српској, тако да стварне површине за погранична насеља можемо очекивати тек по успостављању истога, што ће у многоме допринети превазилажењу конфузије настале као последица „Дејтонских граница“.

The highest number of the forcibly resettled households was from the communities of Donje Ratkovo, 219 households were resettled, Donje Sokolovo (143), Gornje Ratkovo (52), Ljubina (53 households) and Gornja Kozica (31 households). During the civil war, 1,974 dwellers and 527 households were resettled from these communities. The territory of these settlements is intersected by the inter-entity demarcation line, while the settlement complex of Ljubine, which was completely displaced, was assigned to the Federation of Bosnia-Herzegovina, as well as some parts of the above-mentioned communities, where, it is rightly said, prevails a Siberian demographics pattern. Moreover, the overall territories of these communities are still represented in the official statistics as of the 1991, or approximate estimates of territories are provided. A Real Estate Cadastre is being completed at the moment for every municipality in the Republic of Srpska, so that records of the actual territories for the border communities could be expected after the task has been completed. It will also contribute to a great deal in overcoming the confusion that arose as the consequence of the Dayton Peace Agreement and its border demarcation.

Таб. 3. Кретање укупне популације и домаћинства у насилно расељеним насељима од 1948. до 2011. године

Tab. 3. The overall migration patterns of the population and the households of the forcibly resettled communities from 1948 to 2011

Година/Year	Број становника/Number of inhabitants	Број домаћинства/Number of households
1948.	6 280	973
1953.	6 666	1 028
1961.	6 743	1 014
1971.	5 589	943
1981.	3 748	768
1991.	2 517	747
2011.	543	220

Извор: Пописи становништва, домаћинства и стано-
 ва у СФРЈ од 1948. до 1991. године; 2011. на основу
 теренских истраживања

Source: Censuses of Population, Households and
 Dwellings in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia
 from 1948 to 1991 and field studies

Територијална дистрибуција становни-
 штва из ратом захваћених насеља била је
 вишесмерна, а највећи број фамилија своје
 уточиште је нашло у Бања Луци (више од 100
 домаћинства), Србији, углавном у Војводи-
 ни – 85 домаћинства, Приједору, Прњавору
 и другим ратом не захваћеним центрима на
 територији Републике Српске, као и западно
 европским и другим земљама, којима је то и
 било трајно одређиште. Након потписивања
 Дејтонског мировног споразума, домицилно
 становништво се једним делом вратило на
 своја огњишта која су уствари била згаришта.
 Само илустрације ради у насељу Подрашниц-
 ца, код Мркоњић Града, на основу теренских
 истраживања, од укупно 305 домаћинства
 кровове над главом није имало 76 домаћин-
 става, тј. њихове куће су биле запаљене а
 остале делимично порушене и опљачкане.

Spatial mobility of the population displaced
 from the war-torn communities included several
 various directions, with the greatest number of
 migrants finding refuge in the following settle-
 ments: Banja Luka (100 households), Serbia
 (Vojvodina) – 85 households, Prijedor, Prnjavor
 and other towns on the territory of the Republic
 of Srpska, which were not affected by the war.
 Many also went to the West European and other
 foreign countries, which were their final destina-
 tions. After Dayton Peace Agreement had been
 signed, the native population returned partly to
 their homes, which were, in many cases, de-
 stroyed and burnt down. For instance, in the
 community of Podrašnica, at Mrkonjić Grad, the
 data obtained in the field research have shown
 that 76 households out of 305 did not find their
 houses i.e. they were burnt down, destroyed and
 robbed.

ЗАКЉУЧАК

Змијање је сврстано као, на жалост, и
 други рурални простори у Републици Срп-
 ској у изразито депопулационе просторе.
 Осим тога, доминантно учешће контингента
 старог становништва довело је и до сенилиза-
 ције насеља и девастације пољопривреде, на
 једној страни, а на другој, до демографског

CONCLUSION

Unfortunately, Zmijanje has been classified,
 like many other rural areas in the Republic of
 Srpska, as an extremely depopulated area. Be-
 sides, the prevalence of the older population,
 which brought about ageing and senility of the
 community and devastation of the agriculture on
 one side, and on the other side, if we take into ac-

пражњења и одумирања насеља. Ако се узме у обзир да су то насеља која се налазе на знатним удаљеностима од главних комуникација, већих урбаних и општинских центара, без индустријских погона, комуналне и социјалне инфраструктуре и без развојне перспективе, слободно се за та насеља може рећи да се налазе у демографској депресији.

count the fact that these communities are at considerable distance from major communication lines, larger urban and municipal centres, without any industrial plants, communal and social infrastructure and any prospects for economic development, we can rightly say that these communities are faced with demographic depression.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ/ BIBLIOGRAPHY

1. Gatarić, R. D., Srboljub, Đ. S. (2006). Radmanići – raseljeno seosko naselje kod Banjaluke, *Demografija, knj. III, Međunarodni časopis za demografska i ostala društvena istraživanja, Geografski fakultet*, Univerzitet u Beogradu.
2. Gatarić, R. D. (2008). *Krupa na Vrbasu i naselja u njenoj okolini – antropogeografska proučavanja*, Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet, Beograd.
3. Gatarić, R. D. (2010). Planski raseljena naselja u okolini Banjaluke. U *Teritorijalni aspekti razvoja Srbije i susednih zemalja*. Beograd: Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
4. Karanović, M. (1937). Još koju o župi Zemljanik. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo.
5. Lemajić, N. (2004). Seobe stanovnika Manjače u Srem, *Istorijski arhiv Srem, Sremska Mitrovica. Censuses of Population, Households and Dwellings in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia from 1948 to 1991*